

AKTUÁLNE GLOBÁLNE EXISTENCIÁLNE RIZIKÁ V KONTEXTE KONFERENCIE GER 2020

Ivan KLINEC - Miroslav RUSKO

PREDSLOV

Globalizácia je komplexný proces ktorý zasahuje do všetkých oblastí života spoločnosti, často s tendenciou formovania uniformnej globálnej kultúry v širokom zmysle slova.

Globálne problémy sú v súčasnosti diskutovanou témou. Významné globálne problémy často súvisia so zmenami v životnom prostredí. Týmto otázkam sa prikladá veľká dôležitosť, čoraz dôraznejšie vplyvajú na orientáciu tradičnej politiky, spôsobujú tlak na socio-ekonomické aktivity a prerozdelenie národného dôchodku medzi sociálnu a environmentálnu sféru, pričom sa stávajú predmetom pozornosti občianskej verejnosti.

Dnešné ľudstvo trápia najmä navzájom prepojené problémy. Udržateľný rozvoj ľudskej spoločnosti si vyžaduje zosúladiť socio-ekonomické aktivity nielen s prostredím v ktorom priamo vykonáva svoje aktivity, ale je potrebné vziať do úvahy aj vzťahy v širších územných súvislostiach, často až globálne hľadisko. Na súčasné globálne problémy je potrebné nahliadať najmä v kontexte vedecko-výskumných, technicko-technologických, prírodovedných a environmentálnych, sociálno-ekonomických, politických, zdravotných a populačných, etických, morálnych a kultúrnych aktivít a trendov.

Globálne existenciálne riziká v rastúcej miere vstupujú do života človeka a v predtým nebývanej miere ohrozujú jeho existenciu. Z tohto dôvodu sa skúmanie existenciálnych rizík stalo dôvodom vzniku viacerých pracovísk a projektov. Príkladom môže byť Future of Humanity Institute – Inštitút budúcnosti ľudstva na University of Oxford - Oxfordskej univerzite, ktorý bol zriadený v roku 2005 a jeho riaditeľom je filozof a popredný predstaviteľ transhumanizmu Nick Bostrom alebo The Cambridge Project for Existential Risks – Cambridgeský projekt pre existenciálne riziká, ktorý sa stal základom pre vytvorenie Centre for the Study of Existential Risks – Centra pre štúdium existenciálnych rizík, ktorého vznik bol oznámený v roku 2012.

Na Slovensku prvé aktivity spojené so skúmaním globálnych existenciálnych rizík zaštitila Slovenská spoločnosť pre životné prostredie, ktorá v rokoch 2011 až 2019 usporiadala deväť konferencií “Globálne existenciálne riziká” (Global existential risks), ktorých jadrom bola problematika transhumanizmu a transhumánnych technológií a s nimi spojených globálnych existenciálnych rizík.

Problematika skúmania globálnych existenciálnych rizík je spojená s rozvojom transhumanizmu a je skúmaná a rozpracovávaná poprednými teoretikmi transhumanizmu Nickom Bostromom, James Hughesom, Milanom Čirkovičom, Rayom Kurzweilom, Eliezerom Yudkowskym, Robinom Hansonom, Martinom Reesom, Calumom Chaceom, Vaclavom Smilom a mnohými ďalšími.

Rozvoj transhumanizmu je spojený s predpokladanými a dost' neurčitými rizikami, ktoré sú spojené napr. s nanotechnológiami tzv. Scenár šedého slizu – Grey Goo Scenario, ktorý počíta so stratou kontroly človeka nad nanobotmi manipulujúcimi s atómami resp. molekulami alebo s objavením sa nadľudskej inteligencie.

Riziká transhumanizmu podrobne rozpracoval Nick Bostrom, ktorý analyzoval možné scenáre vyhynutia človeka v dôsledku vymknutia sa technológii transhumanizmu spod kontroly človeka.

Medzi hlavné riziká spojené s transhumanizmom patria biologická vojna, nanovojna, jadrová vojna, vesmírna vojna, umelá inteligencia, superinteligencia, singularita, nanotechnologické znečistenie, Grey Goo efekt, génové manipulácie alebo niečo iné.

Globálne existenciálne riziká sú však spojené aj s inými hrozbami, než len s tými, ktoré sú spojené s transhumánnymi technológiami. Hrozbou pre existenciu človeka môžu byť aj zastarané ekonomické či politické systémy alebo nezvládnutá ekonomická či politická kríza. Podľa Nicka Bostroma globálne existenciálne riziká sú tie, ktoré predstavujú vážne nebezpečenstvo pre ľudskú existenciu v celosvetovom meradle. Príkladom môžu byť globálne katastrofy od prírodných katastrof ako sú napr. sopečné výbuchy či zemetrasenia cez pandémie až po jadrové havárie po celom svete, ďalej tyranie, neovládateľné vedecké experimenty, klimatické zmeny, hrozby z vesmíru alebo hospodársky kolaps.

Pretrvávajúca a postupujúca globálna kríza a rast počtu globálnych hrozieb presahujúcich hranice jednotlivých štátov vytvárajú negatívny synergický efekt, ktorý môže vyústiť do negatívneho scenára zániku ľudskej civilizácie alebo vyhynutia človeka ako druhu.

Globálne problémy sú v súčasnosti diskutovanou témou. Významné globálne problémy často súvisia so zmenami v životnom prostredí. Týmto otázkam sa prikladá veľká dôležitosť, čoraz dôraznejšie vplyvajú na orientáciu tradičnej politiky, spôsobujú tlak na socio-ekonomické aktivity a prerozdelenie národného dôchodku medzi sociálnu a environmentálnu sféru, pričom sa stávajú predmetom pozornosti občianskej verejnosti.

Dnešné ľudstvo trápia najmä komplexné a navzájom prepojené problémy. V atmosfére upadajúcej globalizácie a narastajúcej divergencie sa riešenia hľadajú oveľa komplikovanejšie. V tomto kontexte sa nesie aj zverejnenie každoročnej správy o globálnych rizikách Svetového ekonomického fóra (World Economic Forum - WEC).

Za jeden z hlavných trendov súčasného a budúceho vývoja sa označuje znižujúca sa dôležitosť hospodárskych rizík. Poukazuje sa na to, že ľudia na celom svete majú po úspešnej prekonávaní najhoršej finančnej krízy od druhej svetovej vojny najvyššiu životnú úroveň v histórii. Problémom je, že dnešný svet nie je schopný riešiť komplexné výzvy, reagovať na náhle zmeny a postupne nabaľujúce sa ďalšie riziká. Dôvodom má byť nedostatok spolupráce, ktorá by viedla ku skutočným systémovým zmenám, potrebných na riešenie tohto „nového normálu“. Rastúce rozdiely v príjmoch a bohatstve zostávajú významnou hnacou silou globálnych rizík aj v najbližšom období.

Kým pred dekadou v čase hospodárskej krízy boli za najväčšie riziká považované klesajúce ceny aktív, spomaľujúca sa čínska ekonomika, či chronické ochorenia, teda riziká ekonomického a sociálneho charakteru, dnes sa charakter rizík presúva do environmentálnych a technologických oblastí.

Po časoch globalizácie sa svet prehupol do obdobia divergencie. Geopolitické a geo-ekonomické napätie pritom WEC považuje za „najnaliehavejšie globálne riziko súčasnosti“. Z dôvodu tejto skutočnosti bude pravdepodobne omnoho ťažšie nájsť zhodu pri riešení globálnych problémov ľudstva, od ochrany životného prostredia, cez nekontrolovanú migráciu, až po reakcie na etické výzvy štvrtej priemyselnej revolúcie.

Medzinárodný menový fond (International Monetary Fund - IMF) predpovedá v najbližších rokoch postupné spomalenie ekonomického rastu. Znepokojivý je najmä fakt, že úroveň globálneho dlhového zaťaženia, sa dnes pohybuje na úrovni 225 percent HDP, čo je podstatne viac, ako to bolo pred poslednou hospodárskou krízou.

Otázky nekontrolovanej masovej migrácie dominovali prehľadu rizík v minulých rokoch. Za vysoké sa považuje riziko migrácie spôsobené krízou alebo ekonomickými faktormi. Za potenciálne budúce riziká, ktoré by spoločnosť mohli v krátkej dobe prekvapiť omnoho intenzívnejšie, ako sa dnes zdá, označilo WEC témy ako kvantová kryptografia, menový populizmus, afektívne výpočty a úpadok ľudských práv.

Výskum globálnych existenciálnych rizík sa nepochybne stal nutnosťou aj na Slovensku, pretože cezhraničné globálne dopady existenciálnych rizík vo vzrastajúcej miere ovplyvňujú aj každodenný život obyvateľov Slovenska.

Cieľom konferencie "Globálne existenciálne riziká '2020 [Global existential risks '2020] bolo poskytnúť vhodnú platformu pre informovanie odbornej a vedeckej verejnosti, výmenu skúseností a prezentácie nových výsledkov v predmetnej problematike

ADRESA AUTORA

Ing. Ivan KLINEC

Slovenská akadémia vied, Ekonomický ústav, Šancová 56, 81105 Bratislava, Slovenská republika
e-mail: ivan.klinec@gmail.com

doc. RNDr. Miroslav RUSKO, PhD.

Slovenská spoločnosť pre životné prostredie, Kocel'ova 15, 815 94 Bratislava